

DF Revy

04: Open Access – Er det nu så godt? **06:** Open Access debat **08:** Fagportaler med vokseværk
10: Virtuel vejledning, RUB-projektsupport. **12:** Forskellige syn på informationssøgning giver forskellige søgesystemer **16:** Innovation og kreativitet, strøtanker fra DFs Vinterinternatmøde 2007 **18:** Anmeldelse af ”Krigeren, borgeren og taberen”

DANMARKS FORSKNINGSBIBLIOTEKSFORENING – DF Revy 30. årgang nr. 3, april 2007

Redaktion

Naja Porsild (ansvarshavende)
Handelshøjskolens Bibliotek
Fuglesangs Allé 4
8210 Århus V
nap@asb.dk

Redaktionsudvalg

Bente Lope
Aalborg Universitetsbibliotek
bl@aub.aau.dk

Mai Aggerbeck
cvu vita
ma@cvuvita.dk

Gitte Behrens
Statsbiblioteket
gb@statsbiblioteket.dk

DF sekretariatet

Hanne Dahl
Statsbiblioteket
Tangen 2
8200 Århus N
df@statsbiblioteket.dk

Abonnement 2007

Årsabonnement for ikke medlemmer 400 DKK,
plus porto.

Meddelelser om adresseændring og andet, der
vedrører ekspedition af DF Revy, bedes rettet til
DF sekretariatet

DF Revy	Deadline	Udkommer
Nr. 4	18. apr.	uge 22
Nr. 5	31. maj	uge 32
Nr. 6	08. aug.	uge 38

Manuskripter sendes til redaktionens e-mail.

Annoncepriser 2006

1/1 side: 3500 DKK
1/2 side: 2000 DKK
2-sidet indstik, 4 farver: 3500 DKK

Priserne er excl. moms.
Gentagelsesrabat 15%. Ved indrykning i en hel
årgang gives 25% rabat.

Alle henvendelser vedrørende annoncer bedes
rettet til redaktionen. (Se adresser ovenfor)

Grafisk design og fotos

Hreinn Gudlaugsson
hrg@asb.dk

Tryk

Elbo Grafisk A/S
Oplag: 1100
ISSN 0106-0503
ISSN (online) 1901-1903

Medlemmer af DF og abonnenter har online adgang
til DF Revy via DFs hjemmeside www.dfd.dk

04: Open Access – Er det nu så godt?

Af Harald v. Hielmcrone

06: Open Access debat

08: Fagportaler med vokseværk

Af Louise Dalsgaard

10: Virtuel vejledning. RUB-projektsupport.

Af Lis Jensen, Tonny Laursen og Peter Søndergaard

12: Forskellige syn på informationssøgning giver forskellige søgesystemer

Af Birte Christensen-Dalsgaard og Jens Hofman Hansen

16: Innovation og kreativitet

Strøtanker fra DFs Vinterinternatmøde 2007

Af Pernille Grøngaard

18: Anmeldelse af ”Krigeren, borgeren og taberen”

Af Ole V. G. Olesen

19: Mødekalendar

Videndeling, innovation, debat – kommunikation fremmer forståelsen og er vel i bund og grund essensen i det moderne videnssamfunds udvikling og samtidig vejen ad hvilken fremtiden dannes og planlægges - både fagligt og personligt. Kreativitet er på mode, men tilfører kreativitet pr. definition også viden?

Kreativitet, kreative resultater og innovation opstår, når tingene ikke vil makke ret. Når man tvinges til at stille sig i en anden position, se situationen i et andet perspektiv og i det hele taget sætte spørgsmålstejn og bryde vanetænkning. DFs Vinterinternat gav mange bud på hjernevirksomhed – sågar en formel for nyskabelse: Forskellighed + kommunikation + kreativitet = innovation. Men innovation tager tid og fordrer samtidig en klar prioritering af opgaverne og ikke mindst erkendelsen af, at det er mennesker, der er aktører i processen. Læs mere om Innovation og kreativitet – lidt strøtanker fra DF's Vinterinternatmøde 2007.

I et tidsskrift, der udkommer 8 gang om året er debat næsten udelukket, redaktionen kan blot

håbe på, at bladets faglige indlæg og cause-rier kan inspirere og tilskynde til diskussion i de lokale miljøer, hvor DF Revy læses. Vi har fornøjelsen i dette nr. at kunne bringe en meningsudveksling fra to højt estimerede kolleger vedrørende et meget aktuelt emne: Open Access og følgerne af dette internationale udspil og initiativ. En økonomiske vurdering ved brugen af Open Access bliver bl.a. sat over for kvalitetsbedømmelse af produktion og den øgede kamp om de "kloge hoveder" - dem der har faglig status internationalt. Og der bliver sat spørgsmålstejn ved om de kommercielle tidsskrifters livstid forlænges gennem brugen af Open Access.

Tilbagemeldinger på tidligere artikler og indlæg modtages dog altid gerne og i dette nr. kan man bl.a. læse om et andet syn på informations-søgning og deraf følgende søgesystem. Artiklen er affødt af indlægget i nr. 2 omkring bibliotek.dk, og lægger op til en meget sund debat om fremtidens søgesystemer, grænseflader og selektionsprocessen i søgeresultater. Forfatterens mål er at nuancere debatten yderligere ved at operere

med forskellige målgrupper og behov med brugeradfærd og -forventninger som rettesnor.

Juraportal.dk og BiziGate har fået vokseværk – begge portaler har været på banen et stykke tid og er flittigt brugt af både studerende og ansatte ved de tilknyttede uddannelsesinstitutioner. Eks-terne brugere har også fundet frem til portalerne og fået bekræftet, at de begge er ideelle som startsted til at finde frem til enten juridisk eller business- og managementinformation. Artiklen beskriver kort de to portalers udvikling og visioner.

Hører chat og virtuel vejledning hjemme på forskningsbibliotekerne? Tja, det vil jo vise sig, men der er allerede belæg for at svare: "Ja, sandsynligvis!" En begrundelse kunne være, at der er fald i alle de aktiviteter, biblioteker er kendte for og som i det almindelige omdømme konstituerer bibliotekets identitet. Artiklen gør op med de gamle dyder og/eller unoder og bringer belæg for, at Integreret virtuel vejledning er en af de veje, der må afprøves, når vi skal rekonstruere bibliotekstanken.

Open Access – Er det nu så godt?

Af Harald v. Hielmcrone

I midten af januar var vi mange, der modtog en opfordring om at skrive under på ”*A Petition for guaranteed public access to publicly-funded research results*”. Denne opfordring blev bl.a. støttet af DEFF.

Harald v. Hielmcrone
Forskningschef, SB
hvh@statsbiblioteket.dk

Jeg skrev ikke under. Hvorfor ikke? Tanken er jo smuk: Al viden vil blive stillet frit til rådighed for enhver og vil kunne nyttiggøres over alt. Så smuk, at den synes at have blokeret for mere ædruelige analyser af følgerne, de være sig økonomiske eller andre. Spørgsmålet er nemlig, om en organisering af produktionen af videnskabelige tidsskrifter efter en Open Access model på længere sigt vil gavne forskningsmiljøerne.

Hidtil har det været sådan, at tidsskrifter og tidsskriftsdatabaser finansieres sådan, at det er brugerne, der betaler for abonnement eller for adgang. Alle brugere betaler, jo flere brugere jo større fortjeneste til udgiverne. Oplevelsen er, at tidsskriftsforlagene har noget nær monopol på udgivelse af videnskabelige artikler, og at de benytter dette til at tage urimelige profitter ved at udnytte forskernes arbejde, der i øvrigt er betalt af det offentlige. På den måde kommer man til at betale dobbelt. Dels for selve forskningen og dels for at få adgang til resultaterne, nemlig de artikler, hvis produktion man i første omgang allerede har betalt for én gang.

Open Access modellen går ud på at kortslutte dette kredsløb derved, at det er forfatteren, producenten, der betaler for udgivelsen af sine artikler, som så vederlagsfrit kan være tilgængelige for enhver, der er interesseret. På den måde kan man koble tidsskriftsforlagene fra, artiklerne kan udgives til ”kostpris”, og man får sat en effektiv stopper for tidsskriftsforlagenes urimelige profitter. Tilsyneladende en model, som entydigt må gavne forskningsmiljøerne, universiteterne og forskningsinstitutionerne.

Den økonomiske model

Hvad bliver konsekvenserne af at ændre byrdefordelingen? Med Open Access bliver det altså ikke bibliotekerne, som betaler for at abonnere på tidsskrifter, som forskerne ønsker at læse,

men forskerne selv – eller rettere deres ansættelsessted, dvs. universiteterne og forskningsinstitutionerne, der kommer til at betale for at offentliggøre resultaterne af den forskning, som deres ansatte producerer. Prisniveauet svinger pt. mellem 1.500 og 3.000 USD pr. styk.

Det der sker er, at regningen flyttes fra bibliotek til institut, og man kunne mene, at det er ligegyldigt, det bliver jo under alle omstændigheder universitetet eller forskningsinstitutionen, der kommer til at betale, og i tilgift bliver adgangen så fri for alle. Forudsætningen for, at dette regnestykke holder, er imidlertid, at alle betaler lige meget, og at alle bidrager lige meget, og det gør de ikke. Det er ikke et 0-sum-spil. Og for Danmark vil den samlede udgift formentlig blive større, end den er nu.

Bibliotekernes budgetter til videnskabelige tidsskrifter og databaser bliver fastsat efter, hvor meget institutionernes ledelse finder rimeligt at bruge til det formål. Dette bliver bestemmende for, hvor mange tidsskrifter eller databaseadgange, man kan abonnere på. Normalt de bedste og de mest efterspurgte. Det øvrige behov for tidsskriftsartikler låner man sig til, og bibliotekerne har gennem årene udviklet et velfungerende lånesamarbejde til at dække de marginale behov.

I en rendyrket Open Access model bliver bibliotekernes budgetter til videnskabelige tidsskrifter erstattet af en udgift, som det enkelte institut må afholde, nemlig til finansiering af udgivelsen af de ansattes videnskabelige produktion. Budgettet hertil vil ikke længere kunne fastsættes efter, hvad man synes er rimeligt til formålet. Det vil være uden loft. Da såvel den ansatte som institutionen har en interesse i at publicere, vil formentlig alt, hvad der med rimelighed kan udgives, blive udgivet. Al erfaring viser, at når man subsidierer produktionen, vil produktionen forøges, og jo mere produktive de ansatte er, jo

dyrere bliver det. Det er den slags finansieringsmodeller, som bringer EU's landsbrugspolitik i erindring.

Incitamentsstrukturen

Open Access modellen bygger som sagt på den implicite præmis, at alle bidrager lige meget til den fælles pulje af videnskabelige artikler. Men det er ikke tilfældet. De bedste universiteter med de bedste forskere har også den højeste produktivitet. De kommer til at betale den største del af regningen, hvorimod de middelgode eller middelmådige universiteter med en lille produktion kommer til at profitere. En incitamentsstruktur, der favoriserer de middelmådige – er det godt?

Det er næppe troligt, at de rigtig gode universiteter med den største forskningsproduktion vil acceptere en sådan model. De vil formentlig enten fortsætte med at lade deres ansatte offentliggøre deres arbejder i de bedste aftagerbetalt tidsskrifter, eller de vil i endnu højere grad end i dag udgive deres egne, som de vil tage betaling for. Et nærliggende resultat kan blive, at top-forskning fortsat offentliggøres i de dyre betalingstidsskrifter, mens 2. og 3. rangs forskning henvises til Open Access databaserne. Facit vil i så fald blive, at man både vil skulle fortsætte med at betale for de gode (og dyre) aftagerbetalt tidsskrifter og finansiere Open Access publiceringen af sin egen artikelproduktion, der ikke kan udgives i de ”fine” aftagerbetalt tidsskrifter.

Fra markedøkonomi til planøkonomi

Når man går fra en aftagerbetalt til en producentbetalt tidsskriftsproduktion, bevæger man sig fra en markedøkonomisk til en planøkonomisk model. For at bremse en stadigt stigende produktion af tidsskriftsartikler og den dermed forbundne udgift til at finansiere publiceringen af dem, vil man formentlig indføre forskellige bureaukrati-

Spørgsmålet er, om ikke tidsskriftskrisen snarere består i, at der bliver stadig flere forskere, der tvinges til at publicere stadig mere, hvorfor stadig mere ligegyldig forskning skygger for den gode og væsentlige. Open Access vil formentlig forstærke denne uheldige tendens.

ske mekanismer. Man kan tænke sig forskellige modeller, f.eks. at forskere får publikationskvoter, eller at der etableres interne publiceringsnævner, der bedømmer, hvad der bør publiceres. Modeller der alle indebærer en styring for, at man kan overholde budgetterne. Igen bringes EU's landbrugspolitik i erindring.

I det hidtidige system bringer forskeren sit produkt på "markedet" ved at indsende det til en tidsskriftsredaktion med anmodning om offentliggørelse. Her bliver artiklen udsat for en uafhængig og ekstern bedømmelse. Bliver artiklen afvist ét sted, kan man forsøge et andet – hvad mange jo også har held med.

Kvalitet og meritering

Hidtil har de enkelte tidsskrifters redaktioner haft en interesse i at være kritiske med hensyn til, hvilke artikler de vil optage til udgivelse, fordi deres økonomi er afhængig af, at tidsskriftet har en høj kvalitet – og pris og kvalitet hænger nu engang sammen. Når der betales for publicering, vil der være et økonomisk incitament for redaktionerne til at acceptere artikler, som de ellers ville afvise. Over tid vil det givetvis også ske, og resultatet vil være en faldende kvalitetskurve.

Ved at give tidsskriftsforlagene et økonomisk incitament til at acceptere frem for at afvise artikler til offentliggørelse, kompromitterer Open Access modellen en af de vigtigste funktioner, de videnskabelige tidsskrifters redaktioner har, nemlig den uafhængige kvalitetsvurdering af den udførte forskning.

Kritisk forskning

Forskningsmiljøerne er præget af en behårdet konkurrence, såvel mellem institutioner som inden for samme institution eller endog samme

institut. Denne konkurrence bliver stadig hårdere, eftersom hele forskningsbevillingssystemet i stigende grad bygger på og fremelsker det. Man må spørge om, hvordan det psykiske arbejdsmiljø på et institut mon vil blive, når forskerne også skal konkurrere indbyrdes om at få lov til at publicere.

"Den der betaler, bestemmer musikken". Det kan godt få kedelige konsekvenser for kritisk og ukonventionel forskning, hvis man skal have andre til at bevilge midler til at publicere. Man kan sagtens forestille sig situationer, hvor en institutbestyrer ikke vil betale for kontroversielle udgivelser, som han måske endda selv finder underlødige og kompromitterende for instituttet.

Vi vil givetvis kunne imødesee en stigning i antallet af såvel berettigede som uberettigede klager over censur og anklager om uredelighed.

Udviklingslande

For udviklingslandenes forskere vil det formentlig være helt umuligt at skaffe de midler, der skal til for at offentliggøre noget i et blot nogenlunde velrenommeret tidsskrift. Dette problem forestiller man sig afhjulpet ved, at der etableres publiceringsfonde, der kan betale regningen.

Open Access modellen vil til gengæld gøre det muligt for udviklingslandene at få adgang til viden, som de nu er afskåret fra, fordi man ikke kan betale de priser, der forlanges. Men dette mål kunne formentlig nås både enklere og billigere ved at subsidiere disse landes licens- og abonnementsudgifter.

Tidsskriftskrisen

Man taler så meget om The Journal Crisis, og tænker her på prisstigningerne. Det kan kun skyldes, at man ser biblioteksudgiften isoleret.

Omkostningen til tidsskrifter og databaser udgør mellem en ½ og 1 % af universiteternes og de højere læreanstalters budgetter. Det er vanskeligt at tage alvorligt, at beløb af den størrelsesorden skulle kunne udløse en krise.

Spørgsmålet er, om ikke tidsskriftskrisen snarere består i, at der bliver stadig flere forskere, der tvinges til at publicere stadig mere, hvorfor stadig mere ligegyldig forskning skygger for den gode og væsentlige. Open Access vil formentlig forstærke denne uheldige tendens.

Begrebsforvirring?

Den 26. februar i år havde dagbladet Information en større artikel om Open Access og citerede bl.a. mig for nogle kritiske bemærkninger. Det afstedkom efterfølgende et indlæg fra Søren Bertil Fabricius Dorch, Københavns Universitetsbibliotek, hvor han bl.a. gav udtryk for, at jeg led af begrebsforvirring. Han sluttede med at skrive:

"Pointen: Man skal ikke blande nogle forlagsforsøg på at profitere på open access sammen med den grundlæggende tanke om forskningens synlighed og tilgængelighed. Hvis forskningen ikke er synlig, findes den i praksis ikke, fra et anvendelsessynspunkt. ..." (Inf. 28.2.07. s. 21).

Jamen forskningen er såmænd både synlig og tilgængelig. Det er ikke problemet, i hvert fald ikke i den industrialiserede del af verden. Problemet er, hvilken forretningsmodel man skal vælge. Og så kommer vi ikke uden om, at vende os fra "de grundlæggende tanker" til den beskide virkelighed: Med Open Access er man ved at etablere en forretningsmodel, som sætter de normale markedsmekanismer ud af kraft. Den slags plejer at få uheldige følger, og derfor var det måske værd at undersøge disse nærmere, mens tid er.

Open Access debat

Som en udløber af artiklerne i Information ultimo februar om Open Access har Thøger Kristensen, overbibliotekar DPB, haft en mail-diskussion med Harald von Hielmcrone, forskningschef ved Statsbiblioteket.

Efterfølgende har de to herrer indbyrdes aftalt, at deres korrespondance kunne være interessant at publicere i DF Revy. Thøger Kristensen har sendt redaktionen en samenskrevet version af korrespondancen, som bringes her.

Kære Harald,

Jeg mener ikke, at Open Access er nogen reel trussel mod den videnskabelige kommunikation. Det er rigtigt, at en del af den marginale videnskabelige kommercielle publicering er truet af, at så meget er gratis tilgængeligt på internettet. Og det er også rigtigt, at dårlige forskere og dårlige studerende bruger meget skrammel og sludder, som de finder gratis på internettet. Tidligere fandt de skrammel og sludder alle mulige andre steder. Denne vigtige skelnen mellem snot og skæg kan Open Access ikke bidrage til – men næppe heller undergrave. Incitamenterne for forskerne til at kvalitetsbedømme hinandens produktion er fortsat til stede – meriterings-strukturerne eksisterer i bedste velgående og de underliggende mekanismer trues ikke af internettet eller OA.

Dog kan man argumentere for, at den nemme distribution på internettet har åbnet nye kanaler for, at fremragende ny viden nemmere og hurtigere slår igennem end, hvis det som tidligere først har skullet gennem "old boys network". Det tror jeg kun, verden bliver rigere og klogere af. Det stiller også krav til den kommercielle publicering: Hvis det er for langsomt og besværligt at få den nye viden kommunikeret, bliver forskerne utålmodige og bypass'er. Derfor vil vi se mere pre-publication-materiale.

Samtidig vil der også blive øget kamp om de "kloge hoveder" - dem, der har faglig status internationalt og derfor kan sætte det kvalitetsstempel på de rigtige ting, der gør det nemmere for andre at skelne mellem skidt og kanel.

Jeg deler din skepsis overfor Open Choice løsninger fra de store kommercielle forlag – som ofte er ublu dyre. De høje priser skyldes naturligvis, at forlagene plejer at tjene kassen og kun vil være med til Open Choice, hvis de kan opretholde deres høje omkostningsniveau og indtjening. Jeg er sikker på, at små tidsskrifter har meget mindre omkostninger og derfor ville have væsentligt mindre author fees, hvis de indførte Open Choice. Men først og fremmest tror jeg, at mange af dem vil blive gratis tilgængelige online, fordi det centrale er peer-review-processen, som forskerne kan udføre i deres arbejdstid og derfor ikke skal betales for - og så finder de en sponsor eller lade instituttet betale håndørerne til administration og publicering.

Endelig er der jo så selvarkiverings-løsningerne. Jeg mener faktisk, at de kan være med til at danne grundlag for, at de kommercielle tidsskrifters livstid forlænges! De kan fastholde deres lange sagsbehandlingstid og deres faglige grundige behandling, fordi selvarkiveringsløsningerne sikrer, at publikationerne kommer hurtigt

online. Og oven i købet får de kommercielle forlag et kæmpe markedsføringsorgan i form af at alle selvarkiveringsløsningerne jo henviser til forlaget som "den rigtige version". Det er måske en lidt forsimplet argumentation – men princippet, mener jeg, holder.

De velmenende men forskrækkede HUM- & SAM-forskere, som læser Information, bliver endnu mere forskrækkede, når de læser sådan en artikel, hvor en af landets førende eksperter fra en af landets førende institutioner bakker Jørgen Burchardt op i, at verden er på vej til at gå under pga. OA.

Eksempelvis Johannes Andersen, som jeg kender som en indsigtfuld og normalt progressiv mand. Han har måttet lukke GRUS, fordi de studerende ikke køber abonnement. De studerende har nemlig dels indrettet sig på, at universitetet er en pølsefabrik, hvor man ikke forholder sig til andet end pensum og dels på, at de har adgang til en overflod af videnskabelig information via vores licenser. Det kan Open Access hverken gøre fra eller til i forhold til, men pga. Jørgen Burchardt og Haralds sammenkædning bliver OA til skurken. Og Johannes skal nu virkelig smøres grundigt med argumenter og/eller rektorale piskeslag, før han lægger sine artikler ud online.

Så tillad mig et lille "øv – det havde vi ikke brug for"

Med venlig hilsen
Thøger

Denne vigtige skelnen mellem snot og skæg kan Open Access ikke bidrage til – men næppe heller undergrave.

Der tales tit om bibliotekerne som gate keepers for kvalitet. Desværre ofres kvalitet let for kvantitet, hvis bibliotekerne ukritisk kobler op til en blandet landhandel af OA baser, hvis indhold bliver umiddelbart søgbart, medens de dyre tidsskrifts-baser kun er søgbare efter positivt tilvalg.

Kære Thøger

For at starte hvor du slutter:

Der er to modsatrettede problemstillinger:

- Tidsskriftsdød, idet små trykte tidsskrifter (især inden for HUM og SAM) må gå ind, fordi læserne (de studerende) forventer at finde al relevant information gratis på nettet.
- Artikeloverproduktion, fordi både skidt og kanel bliver offentliggjort i Open Access-baser og institutional repositories – og indekseret i Google.

Burchardt og Johannes Andersen er bekymrede for det første, jeg for det andet.

Jeg ser egentlig ikke tidsskriftsdød som et reelt problem. Hvis døden truer, må man omlægge og billiggøre produktionen. Der kan en elektronisk udgivelse med indeksering i Google være nyttig pga. reklameværdien. Kan de ikke overleve det – selv med en idealistisk indsats, ja så er jeg tilstrækkeligt af en liberalist til at mene: Lad falde, hvad ikke kan stå. I årenes løb er tidsskrifter kommet og gået – og det er OK sådan.

Efter min mening er overproduktionen af underlødige litteratur en større trussel. Megen litteratur er så specialiseret, at du skal vide, at det har været gennem review for at kunne stole på det. Du har ingen reel mulighed for selv at checke data og konklusioner. Det er altså tvivlsomt, hvor megen gavn en hurtig publicering i institutional repositories eller OA baser faktisk gør, og under alle omstændigheder bliver det vigtigt at kunne finde frem til den endelige ”autoriserede” udgave.

Der tales tit om bibliotekerne som gate keepers for kvalitet. Desværre ofres kvalitet let for kvantitet, hvis bibliotekerne ukritisk kobler op til en blandet landhandel af OA baser, hvis indhold bliver umiddelbart søgbart, medens de dyre tidsskrifts-baser kun er søgbare efter positivt tilvalg. Derved kan bibliotekerne undergrave kvalitets-tidsskrifterne, og det er en politik, som på sigt også vil kunne undergrave deres egen position. Hvad skal man dog med biblioteker, når man lige så godt kan gå ud på nettet og finde det gratis materiale i Google? Hvis vi ikke insisterer på at formidle kvalitet, er det ude med os.

Du ser ud til at mene, at OA via Institutional repositories er (næsten) gratis. Det er det ikke. Det er blot andre, som afholder udgiften. Om Open Choice er urimeligt dyre, skal jeg ikke kunne sige. Det er den slags, jeg gerne så professionelle økonomer regne på. Det ender jo med at blive ganske store baser, og man skal holde dem kørende i rigtig mange år. At tale om ”håndører” i den sammenhæng er næppe realistisk. Jeg vil også mene, at man let kommer til at undervurdere prisen for det redaktionelle arbejde, forlagene foretager. Jeg talte i fjor med overbibliotekaren på Cornell, der stod for deres tidsskriftsudgivelser, og hun sagde, at 1.500 USD pr. artikel slet ikke dækkede omkostningerne.

Selvarkivering af pre- eller post print kan ganske rigtigt gavne de kommercielle tidsskrifter i form af en vis ”reklame”, forudsat at der henvises til den autoriserede udgave af en artikel. Men i

så fald er der jo ikke sparet noget, hvilket dog var udgangspunktet, at man ville. Vi får et 2-lags system. OA-baser eller Institutional repositories på den ene side og de ”rigtige” kommercielle tidsskrifter på den anden. Det bliver en fordyrelse og ikke en besparelse, idet omkostningerne til OA og Institutional repositories må lægges oven i vore nuværende tidsskriftsudgifter.

Alt i alt synes jeg dine bemærkninger bekræfter mit indtryk, at OA fortalere tager en snæver økonomisk biblioteksvinkel på problemstillingen. Og det tror jeg altså ikke er gavnligt på længere sigt.

Det er klart, at de tekniske muligheder for elektronisk publicering åbner nye muligheder for distribution. Men for at disse skal kunne udnyttes med fordel, må teknikken kobles på bestemte forretningsmodeller. Spørgsmålet er så, hvilke forretningsmodeller, der i længden er de mest hensigtsmæssige. Dette spørgsmål er aldeles underbelyst. Men uden nærmere analyse af følgerne har man kastet sin kærlighed på netop den forretningsmodel, som al erfaring viser, giver uheldige incitamenter, nemlig subsidiering af produktionen. For mig at se, er det afgørende spørgsmål altså, hvad dette vil betyde på længere sigt. Jeg kender ingen eksempler på, at det har været gavnligt.

Mange hilsner

Harald

Alternativet er Google og kampen lige nu består i, om bibliotekerne kan lave søgesystemer og informationsformidling, der overhovedet er værd for forskere og studerende at bruge tid på.

Kære Harald,

Jeg mener, der er en væsentlig fællesnævner for udgangspunktet bag de to problemstillinger – nemlig den, at anskue online-publiceringen som en grå masse af ikke særlig høj værdi. Hvis man benytter dette udgangspunkt er det klart, at det må ses som et problem at:

1. de ikke-bæredygtige småtidsskrifter lukker
2. der publiceres en masse artikler uden storværdi

Jeg er fundamentalt uenig i dette udgangspunkt og dermed også i, at de to punkter udgør relevante problemstillinger. Anskuelsen af den store gratis tilgængelige informationsmængde på webben som en grå masse forudsætter nemlig, at man ikke tror på, at internettets brugere kan navigere og sortere i den store informationsmængde. Generelt er det da også en udfordring at navigere på Internettet (en udfordring som bibliotekerne

forhåbentlig kan hjælpe med), men parallelt med informationsekspllosionen har vi jo også fået en masse nye teknikker til at navigere i informationerne. Søgmaskiner, page-rank-algoritmer, relevans-sortering, tagging, folksonomies, tag clouds og andre teknologier og koncepter ændrer informationslandskabet i hastig fart og sætter nye rammebetingelser for kommunikationsformer – også for forskere.

Dermed være også sagt: Kampen mod at forskningspublikationer gøres frit og gratis tilgængelige på internettet er, efter min mening, en kamp mod vindmøller. Open Access tidsskrifter og Institutional repositories kan være med til at fastholde de traditionelle videnskabelige publiceringsværdier i det nye informationslandskab.

Jeg mener, det er helt forkert at antage, at øget kvantitet - øget informationsudbud medfører at

kvaliteten daler. Tværtimod – jo større kommunikation og jo mere ”hot” et emne er, jo mere fokus bliver der på de allerbedste bidrag til kommunikationen.

Gennem din modstand mod at bibliotekerne formidler de gratis ressourcer, mener jeg, at du helt lukker øjnene for, at alternativet for vores brugere ikke er det gamle bibliotekskatalog med kvalitetstidsskrifter. Alternativet er Google og kampen lige nu består i, om bibliotekerne kan lave søgesystemer og informationsformidling, der overhovedet er værd for forskere og studerende at bruge tid på.

Med venlig hilsen
Thøger

Fagportaler med vokseværk

Af Louise Dalsgaard

De to fagportaler Juraportal.dk og BiziGate har fået vokseværk og vil nå længere ud til brugerne. Drivkræfterne bag de to fagportaler indledte derfor i efteråret 2006 et samarbejde for at gøre portalerne endnu mere interessante for deres brugere.

Louise Dalsgaard
Det Juridiske Fakultets Biblioteker, KU
Louise.Dalsgaard@jur.ku.dk

Et ønske om en styrket formidling

Samarbejdet resulterede i et projekt finansieret af Danmarks Elektroniske Fag- og Forskningsbibliotek (DEFF). Projektet fik titlen "Betalingsressourcer i DEFF's fagportaler: Juraportal.dk og BiziGate" med hovedfokus på at styrke formidlingen af flere bibliotekers betalingsdatabaser i de to portaler. Som en naturlig følge deraf vil projektet også styrke det faglige samarbejde mellem de involverede biblioteker og skabe grundlag for en fortsat videreudvikling af portalerne.

De nye versioner af de to portaler gik i luften i december 2006 og derved har portalernes brugere fået lettere adgang til information og portalerne er blevet interessante for endnu flere brugere.

Resultatet af en fælles formidling er, at brugerne nu kan koble direkte op til en database, hvis biblioteket på deres uddannelsesinstitution har adgang til ressourcen. Det vil forhåbentlig være med til at sikre, at portalerne bliver et fast udgangspunkt for studerendes og ansattes informationssøgning og samtidigt være med til at styrke bibliotekernes position som formidlere af informationsressourcer.

Begge portalers webstatistik vil blive fulgt med spænding i det næste halve år for at følge udviklingen af antal brugere. Der er en helt klar formodning om, at antallet af brugere vil stige, men også, at det ikke vil kunne ses på statistikken med det samme.

Før og nu

Begge portaler har været på banen et stykke tid og er godt brugt af studerende og ansatte ved de tilknyttede uddannelsesinstitutioner. Eksterne brugere har også fundet frem til portalerne som et godt startsted til at finde frem til enten juridisk eller business- og managementinformation.

BiziGate startede i efteråret 1999, som et samarbejde mellem CBS Bibliotek (CBS), Handelshøjskolens Bibliotek i Århus (ASB), Syddansk Universitetsbibliotek (SDUB) og Danmarks Statistik Bibliotek og Information (DST). Formålet var dengang at samle og formidle frit tilgængelige, kvalitetssikrede Internetressourcer indenfor områderne erhvervsøkonomi, business,

Eksempel på formidling af database med adgang fra flere biblioteker i BiziGate.

The screenshot shows the BiziGate portal interface. At the top, there is a search bar with 'WestLaw' entered and a search button. Below the search bar, there are navigation menus on the left and right. The main content area displays search results for 'WestLaw', including a section for 'Lokal samling: 1 fund' and a section for 'Begrænset adgang' with a detailed description of the database's content. The footer of the page includes the text '© BiziGate - Partner i Danmarks Elektroniske Fag- og Forskningsbibliotek'.

DE DELTAGENDE BIBLIOTEKER

- CBS Bibliotek
- Danmarks Statistiks Bibliotek og Information
- ASB Bibliotek, Aarhus Universitet
- Juridisk Bibliotek, Aarhus Universitet
- Det Juridiske Fakultets Biblioteker, Københavns Universitet
- Det Kongelige Bibliotek, Nationalbibliotek og Københavns Universitetsbibliotek
- Statsbiblioteket
- Syddansk Universitetsbibliotek

En stor fordel ved projektet er, at videreudviklingen af Keystone kan bruges af andre DEFF-portaler. Flere biblioteker har derved mulighed for at lave en fælles formidling af deres informationsressourcer.

management og beskrivende statistik. Siden da er BiziGate blevet suppleret med BiziBlog og BiziGuides, som holder brugerne af portalen ajourført med information om de nyeste ressourcer, aktuelle artikler og ikke mindst detaljerede vejledninger til udvalgte websites eller databaser i BiziGate.

Juraportal.dk blev lanceret i starten af 2005 og er resultatet af et samarbejde mellem Det Juridiske Fakultets Biblioteker. Formålet var at lave en fælles indgang til juridisk informationssøgning og gøre det muligt både at browse og søge efter relevante ressourcer.

Juraportal.dk har inkluderet både betalingsressourcer og frit tilgængelige ressourcer siden lanceringen af portalen. Portalen er løbende blevet udviklet og det sidste nye skud på stammen er

formidlingsprojektet og udveksling af metadata med BiziGate. I januar 2007 blev systemet nemlig tilføjet et script, som gør det muligt at genbruge metadata fra Juraportal.dk i BiziGate under Jura- og erhvervsret.

Resultatet af formidlingsprojektet, på skrivende tidspunkt, er en formidling af 176 betalingsressourcer i de to portaler – 144 i Juraportal.dk og 32 i Bizigate. De 32 BiziGate ressourcer er planlagt til at vokse til ca. 60 i løbet af marts og april 2007.

Udover de 176 links til betalingsbelagte ressourcer linker portalerne til frit tilgængelige kvalitetsvurderede elektroniske informationsressourcer. Begge portaler ajourføres løbende med nye links – både frit tilgængelige og betalingsressourcer - og tidligere registrerede links opdateres.

Arbejdet bag og fremtiden

Siden sommeren 2005 har Juraportal.dk og BiziGate arbejdet sammen om udvikling af de to fagportaler. Da idéen til en fælles formidling opstod, blev andre biblioteker indenfor portalernes fagområder inviteret til at deltage i projektet for på den måde at nå længst muligt ud til nuværende og fremtidige brugere.

Begge portaler er baseret på det samme portalværktøj: Keystone Digital Library Suite (DSL), som produceres af Index Data. Keystone er et portal- og dokumenthåndteringsværktøj, som brugerne selv kan ændre og tilpasse alt efter formål og behov.

I forbindelse med dette projekt har det været nødvendigt at videreudvikle Keystone til at kunne administrere flere bibliotekers betalingsressourcer. Projektgruppen kontaktede derfor Index Data, som havde løsningen klar i september 2006. Efter en grundig testperiode blev det erklæret klar til brug, og Juraportal.dk startede med at tænde deres betalingsressourcer ind i systemet. BiziGates redaktion måtte vente med at gå i gang med inddateringen, da der først skulle ske en konvertering af deres dubletposter.

En stor fordel ved projektet er, at videreudviklingen af Keystone kan bruges af andre DEFF-portaler. Flere biblioteker har derved mulighed for at lave en fælles formidling af deres informationsressourcer.

Udviklingen af de to portaler stopper selvfølgelig ikke her – kun fantasien sætter grænser for videreudvikling af portalværktøjet. Det kræver selvfølgelig engagement og en ekstra arbejdsindsats, men det har jo allerede vist sig, at portalerne har et stort brugergrundlag. Derudover gør kombinationen af frit tilgængelige ressourcer og betalingsressourcer portalerne så unikke, at de er værd at satse på i fremtiden.

BiziGate startede i efteråret 1999, som et samarbejde mellem CBS Bibliotek (CBS), Handelshøjskolens Bibliotek i Århus (ASB), Syddansk Universitetsbibliotek (SDUB) og Danmarks Statistik Bibliotek og Information (DST). Formålet var dengang at samle og formidle frit tilgængelige, kvalitets-sikrede Internetressourcer indenfor områderne erhvervsøkonomi, business, management og beskrivende statistik.

Juraportal.dk blev lanceret i starten af 2005 og er resultatet af et samarbejde mellem Det Juridiske Fakultets Biblioteker. Formålet var at lave en fælles indgang til juridisk informationssøgning og gøre det muligt både at browse og søge efter relevante ressourcer.

Virtuel vejledning

RUB-projektsupport

Af Lis Jensen, Tonny Laursen og Peter Søndergaard

Lis Jensen, Systemadministrator, lisj@ruc.dk

Tonny Laursen, Funktionsleder (IT-service), tonnyl@ruc.dk

Peter Søndergaard, mag.scient.soc., Publikumschef, pso@ruc.dk

Hej! Jeg sidder med et større projekt om global miljøpolitik, set ud fra et sikkerhedspolitisk perspektiv. Jeg forsøger at redegøre for den globale miljøpolitik, de konferencer og andre tiltag der er foretaget i perioden 1970 til i dag, men jeg har kun engelsk materiale at arbejde med.. og det er noget tungt stof. Har du/I en idé til hvor på nettet eller hvilken bog, der måske kunne have noget på dansk.

Does your university have a Latin America Studies Centre?

Hej. Meget pinligt, men jeg kan ikke finde information på jeres hjemmeside. Jeg skal bruge en artikel fra Information i lørdags?

Først gik Biblioteksvagten over, så fulgte i oktober-november 2006 CBS Bibliotek og Roskilde Universitetsbibliotek og nu er Statsbiblioteket, Kunstakademiet Arkitektskolens Bibliotek og Aalborg Universitetsbibliotek på vej. På vej med hvad? På vej med integreret chat og e-mailservice i en lidt forskellig kombination, men fælles for dem er, at de tilbyder VRL+ chatsystem. Hører chat hjemme på forskningsbibliotekerne? Tja, det vil jo vise sig, men der er allerede belæg for at svare: "Ja, sandsynligvis!"

Af grunde som kunne være interessante at kende, indsamler Biblioteksstyrelsen ikke statistik over bibliotekernes vejledningsaktiviteter. Mange andre ting måler man heldigvis, men om lige netop kerneaktiviteten, kronjuvelen, alle bibliotekers ønskedrøm om at gøre en forskel og blive elsket af brugerne, om brugervejledningen, ved man statistisk set ikke en dyt. Vores statistik belyser stort set kun det, vi er kendte for: butikens størrelse og sortiment, lagerets benyttelse, personalekategorier og økonomi. Mødet mellem brugerne og personalet belyses næsten ikke i statistikken.

Spørger: Har I Science Citation Index og hvor kan jeg finde det?

Svarer(auto): Velkommen til RUBs chat.

Svarer: Hej Lasse

Spørger: Hej, Har I Science Citation Index og hvor kan jeg finde det?

Svarer: Vi har SCI. Du kan finde det under "Eksterne databaser" -> ISI-Web of Knowledge. Bemærk dog at der kun er adgang på RUC's netværk eller via fjernadgang.

Spørger: OK, jeg har fundet det nu :-)

Svarer: Fint. God fornøjelse...

Spørger: Tak for hjælpen

Havde man vidst bare lidt, ville man sikkert have noteret en afmatning i antal henvendelser til de fysiske vejledninger, og havde man i lighed med amerikansk biblioteksstatistik indhentet statistiske efterretninger, ville også vi med stor sandsynlighed have erfaret – tidligt forskudt i forhold til den amerikanske trend og sikkert knap så udpræget - at den traditionelle vejledning, målt i antal henvendelser, i løbet af 90'erne faldt til cirka halvdelen af det omfang, den havde haft blot få år forinden.

Af mangel på nationale data tyr vi til forenelser og lokale stikprøver. Uden at kende det præcise omfang kan man med sikkerhed fastslå, at den traditionelle vejledningsaktivitet på mit bibliotek, Roskilde Universitetsbibliotek, er dalet betydeligt. Kurven har fulgt samme tendens som de andre indikatorer på benyttelse af det fysiske bibliotek: faldende og stagnerende udlån, faldende besøgstal, faldende kopieringsaktivitet. Der er fald i alle de aktiviteter, vi er kendte for og som i det almindelige omdømme konstituerer bibliotekets identitet.

Hello, Is it possible to purchase a copy of the following thesis?

Jeg har forsøgt at forny mit lån, men lånet står ikke registreret, når jeg logger mig ind på bibliotekets domæne. Jeg har fået det tilsendt med posten – jeg ved ikke om det er der, den er gået galt.

"Filosofi for flyveledere" kan IKKE søges frem i bibliotek.dk, men kun i jeres egen base. Er der en årsag?

Hej. Kan jeg få elektronisk adgang til Ugebrevet Mandag Morgen?

Kære bibliotekar, kan du hjælpe mig med lidt materiale om omsorgsbegrebet og dets historie og filosofi?

Hvad skal man gøre, når det, man er værdsat for, ikke er tilstrækkeligt til at fastholde interessen? Det er det, vi skal finde svarene på. Det amerikanske forskningsbibliotekssystem er præget af gode muligheder for projektstøtte, mens der er større påholdenhed mht. almindelig biblioteksdrift. Især projekter med betydeligt it-indhold er det muligt at rejse bevillinger til og i starten af år 2000 havde større forsknings- og folkebiblioteker i USA reageret på fald og stagnation i de fysiske vejledninger og havde suppleret med virtuel vejledning.

Konceptet er enkelt: brugerne skal tilbydes biblioteksvejledning, uanset hvor de rent fysisk befinder sig. Det har der sikkert altid været brug for, og bibliotekernes telefonservice har da også været en mulighed, men altid lavt prioriteret. Men kombinationen af statistikken som krisemarkør for den traditionelle service, frygten for at blive overflødiggjort af kommercielle og halvkommercielle informationstjenester og eksistensen af relativt billige it-løsninger, gjorde det muligt at handle. I Danmark reagerede pionerer indenfor folkebibliotekssektoren på muligheden

Hører chat hjemme på forskningsbibliotekerne? Tja, det vil jo vise sig, men der er allerede belæg for at svare: ”Ja, sandsynligvis!”

og startede 1999 forsøg med Biblioteksvagten, sikkert uden at have gjort sig overvejelser om det fysiske biblioteks krise.

Inspireret af de amerikanske erfaringer gik nogle svenske og kort efter danske forskningsbiblioteker i gang med at planlægge ibrugtagning af lokale installationer af virtuelle vejledningssystemer i 2004, samtidig med at en del af dem siden 2003 havde deltaget i Biblioteksvagten. Biblioteksvagten fik en bevilling af DEFF til indkøb af nyt program til virtuel vejledning og efter nogen tid enedes Biblioteksvagten og DEFF-Brugerfaciliteter om at etablere et nationalt-lokalt netværk på den samme softwareplatform, Docutek-Sirsi's VRL+ programmet, i et projekt med støtte fra DEFF frem til april 2008.

Spørger: Hej Hvor taler Kierkegaard om identitet?

Svarer(auto): Velkommen til RUBs chat.

Spørger: hej det er super smart

Svarer: Ja, men dit spørgsmål tager lidt tid så jeg vender tilbage til dig, ok?

Spørger: det er fint

Hvad er vrl+? Det er først og fremmest nogle servere og et netværk, der huser en database og etablerer et kommunikationsnet ovenpå hvilket, der er placeret et chatsystem, emailprogram, statistikmodul, administrationsmodul, mv. Man lægger selv snitfladen, bestemmer selv om man vil have al vejlednings- og informationskontakt mellem brugere og personale lagt ind eller om man vil nøjes med den rene vrl+ trafik. Det er klart, at databasen vil være en guldgrube til at vurdere indhold og omfang af bibliotekernes informations- og vejledningsaktivitet. Til at vurdere om kvaliteten af, hvad vi gør, er i orden, hvilke ressourcer det koster, hvilke ressourcer der er brug for, hvad der kan genbruges, faq'es. Den praktiske ibrugtagning af vrl+ er forskellig mellem Biblioteksvagten og de lokale forskningsbiblioteker. Nogle har indtil videre kun taget chatdelen i brug og bibeholdt deres ”gamle” emailsystemer, andre har taget hele pakken. Det er klart, at samarbejdet på længere sigt vil være

enkelt og mere fuldstændigt, hvis alle benytter samme pakke. Om det skal være vrl+ eller andre systemer drøftes i løbet af projektperioden frem til april 2008.

I forhold til den oprindelige optimisme er projektet løbet ind i en vis lokal afventen, til trods for at der er god plads til flere deltagere. Hvad skyldes det? Bibliotekerne kan måske nok læse skriften på væggen, men er afventende med hvilke konklusioner, man skal drage. Hos nogen er der en næsten bundløs skepsis til chat som biblioteksværktøj, chat er unødvendig, langsom og overfladisk. En anden årsag til at gå i venteposition kan være fusionsovervejelserne og det store arbejde med den efterfølgende organisationsintegration. Man må også pege på, at selv om vrl+ teknologien er den fremmeste på markedet, så er den ikke uden problemer og ikke altid tilfredsstillende fleksibel over for de sites, den skal agere i. Derfor har enkelte forskningsbiblioteker fortsat med enkle ikke integrerede systemer, hvor man tilbyder virtuel vejledning.

Hej! Jeg kan ikke logge ind på infomedia. Når man forsøger, står der siden ikke kan findes.

Kan jeg låne denne: Eisenhardt, Kathleen M. 1989. Building theories from case study research. Academy of Management Review 14 (4) 532-550

Hej. Jeg skal bruge en statistik over nydanskernes kriminalitet vs. danskere uden anden etnisk oprindelse.

Jeg har mistet mit studiekort og tror måske jeg har afleveret det inden i en bog til biblioteket.

Kan jeg via RUB få adgang til BBC monitoring worldwide?

Hej! Jeg har forsøgt at finde filmen ”De andres Liv” via jeres søgefunktioner. Jeg ville høre, om den kan købes ind til RUB, hvis ikke I har den?

Kan vi lære det? Kan vi forny biblioteksarbejdet og drage de rette konsekvenser af den stille revolution, der foregår lige for næsen af os? Af biblioteksstatistikken kan man, se hvor rampenerede de traditionelle biblioteksaktiviteter er blevet. Tallene skrumper af tilbagegang: antal udlån, antal besøgende, antal kopier, fornyelser, reservationer. Der er dømt skrup over hele feltet, hvor det gamle bibliotek ligger.

Men man ser også noget andet. Uden for biblioteket er der et leben og en aktivitet, som sætter spor også på bibliotekernes web-logs. Når studerende ikke er på biblioteket, må de være andre steder og når de ikke låner bibliotekets bøger, må det være fordi, de informerer sig på anden vis, benyttelsen af e-dokumenter, tidsskrifter, bøger, rapporter er stigende.

Nogle vil nok påstå, at det er da gået meget godt med det lille hop fra papirtidsskrifter til e-tidsskrifter, det har vi da klaret meget godt og så smertefrit, at publikum slet ikke behøver bibliotekets ansatte for at finde dem. Og der bliver hele tiden bygget ovenpå, så det bliver lettere og lettere at søge på artikelniveau og få resultatet lige op på skærmen. Men behøver man biblioteker for at få adgang til e-ressourcer? Ikke principielt. Det er hele konstitueringen af biblioteksarbejderen, der er i spil og vi må forsøge at ryste alle de gamle dyder, nu unoder, af os for at opbygge vidensarbejderens bibliotek, helst her og ikke bare i second life. Integreret virtuel vejledning er en af de veje, der må afprøves, når vi skal rekonstruere bibliotekstanken. På Roskilde Universitetsbibliotek er prognosen, at det første år vil 800-1000 vejledninger finde sted igennem VRL+

Spørger: Jeg har fået hjælp til en søgning og jeg fik det her sendt pr mail: kl=37.0:301 og kl=396? Dette sku jeg søge på men hvordan? kviksøg?

Svarer (auto): Velkommen til RUBs chat.

Svarer: Du skal gå ind i basen Bøger på RUBs hjemmeside og skrive ovenstående.

Spørger: ok så jeg ska bare søge under bøger. det gør jeg. Perfekt. tak for hjælpen

Svarer: Det giver 123 fund - har jeg lige set. Selv tak

Spørger: Jeps, den er nok!

Hvad er vrl+? Det er først og fremmest nogle servere og et netværk, der huser en database og etablerer et kommunikationsnet ovenpå hvilket, der er placeret et chatsystem, emailprogram, statistikmodul, administrationsmodul, mv.

Forskellige syn på informationssøgning giver forskellige søgesystemer

Af Birte Christensen-Dalsgaard og Jens Hofman Hansen

Gnidningsløs informationssøgning er måske en myte – men i vores udvikling af fremtidens søgesystemer er det essentielt, at vi sætter brugernes forventninger og adfærd i centrum. Det er nemlig nødvendigt, hvis vi vil realisere den strategi, vi har for at få biblioteket til at spille en aktiv rolle i brugernes litteratursøgning.

Birte Christensen-Dalsgaard
SB
bcd@statsbiblioteket.dk

Jens Hofman Hansen
SB
jhh@statsbiblioteket.dk

I sidste nummer af DF Revy gav Kirsten Larsen¹ sit input til en efter vores mening meget sund debat om fremtidens søgesystem – og specielt hvad det er, man kan, skal eller vil understøtte. Artiklen synes dog at afspejle en vis irritation over, at den traditionelle søgegrænseflade bliver kritiseret fra flere sider, selvom bibliotek.dk besøgsmæssigt er en succes.

Vores mål med denne artikel er ikke at kritisere bibliotek.dk, for selvfølgelig tilfredsstiller det en stor brugerskares behov. Vores mål er at nuancere debatten ved at operere med forskellige målgrupper og forskellige behov, hvor det ikke er et ”enten eller” men et ”både og”, hvor målet er at komme frem med ideer, som kan føre til en bedre og mere nuanceret betjening af vores brugere, og hvor traditionelle bibliografiske dyder som viden om ressourcer og kvalitet bringes i spil i forhold til brugerens valg.

Hvad vil vi opnå, og hvordan arbejder vores brugere?

Efter vores mening er det vigtigt, at man, inden man påbegynder et design, gør sig nøje overvejelser over, hvem ens målgruppe er, og hvad man vil opnå. Dette lyder måske trivielt, men accepterer vi det, har det store konsekvenser for, hvordan vores interface kommer til at se ud – og bibliotekarer vil i øvrigt sandsynligvis ikke have samme favoritinterface i deres hverdag, som brugerne.

SUMMA er udviklet til drive-in-brugeren, som vi i feltstudier² har kunnet iagttage i form af brugere, der anser sig selv for at være informationsspecialister. Forventningen blandt disse brugere er et enkelt søgefelt og et meningsfuldt resultat. Uanset hvordan vi eller andre konstruerer vores system, vil det aldrig blive perfekt. Men vi accepterer, at brugernes forventninger, adfærd og tankegang i forhold til søgning er, som den er – sådan en accept er hele kernen i brugercentreret design. Det system, som vi designer, tager afsæt i denne viden, og vi konstruerer systemet på en måde, så det bedst opfylder bibliotekets strategi for formidling. For der er vel at mærke ikke tale om, at vi forfladiger informationssøgning eller gør brugerne dumme – vi ser blot på deres adfærd og forventninger og indretter vores formidling efter den.

En anden brugergruppe er biblioteksentusiastene, som kender og kan bruge bibliotekets tilbud om præcise, nuancerede søgninger. Disse er ikke målgruppen for SUMMA; de bliver jo allerede betjent, som de gerne vil. De får fortsat stillet en udvidet søgegrænseflade til rådighed. Der er i øvrigt intet i SUMMAS søgeteknologi, der forhindrer udvidede søgegrænseflader – men det er blot ikke fokus for vores udvikling, da det ikke er vigtigt for vores højt prioriterede drive-in-brugere.

For at kvalificere diskussionen yderligere vil vi i det efterfølgende skelne mellem den grænseflade, hvor søgninger formuleres, og den efterfølgende selektionsproces i søgeresultatet.

Konstruktion af søgestrengene i forskellige brugssituationer

Formålet med søgefelterne i et interface som bibliotek.dk er at hjælpe brugeren til at formulere en søgning, så den ideelt set resulterer i præcis det, som brugeren leder efter. Kan man ikke formulere sig præcist nok, kan man ende med flere poster og skal gennem en selektionsproces.

En sådan virkemåde giver mening, når vi forestiller os en bruger, der gennemfører en verifikativ søgning – dvs. en søgning hvor brugeren, allerede inden han begynder at søge, ved, hvilket materiale han skal finde og bestille. Men vores feltstudier peger på, at denne adfærd ikke er den eneste blandt vores studerende og forskere. Brugere har nemlig også en eksplorativ adgang til informationssøgning, hvor de har en klar idé om, hvilken opgave de skal løse – men de ved blot ikke præcist, hvilke titler af hvilke forfattere de har brug for. Da vi som bibliotek har et strategisk ønske om at deltage aktivt i hele brugernes litteratursøgningsproces (og ikke kun den afsluttende, verifikative del), så skal vores system selvfølgelig understøtte denne brugeradfærd.

Bibliotekarer vil i øvrigt sandsynligvis ikke have samme favoritinterface i deres hverdag, som brugerne.

¹ *Google er Gud – myten om den gnidningsløse informationssøgning.* Af Kirsten Larsen. DF Revy Årg 30, nr. 2, marts 2007, s. 16 - 19

² *Det hybride bibliotek set med brugerne øjne.* Af Jeppe Lomholt Akselbo, Lise Arnfred, Sten Barfort, Gina Bay, Tine Bagger Christiansen, Jens Hofman Hansen, Henrik Tvermoes Jensen, Gitte Bach Markussen, Anna Mette Morthorst og Michael Poltorak Nielsen. Feb. 2006. Set 26/3 2007 på: www.statsbiblioteket.dk/publ/feltstudier.pdf

Vores mål er at nuancere debatten ved at operere med forskellige målgrupper og forskellige behov, hvor det ikke er et ”enten eller” men et ”både og”, hvor målet er at komme frem med ideer, som kan føre til en bedre og mere nuanceret betjening af vores brugere, og hvor traditionelle bibliografiske dyder som viden om ressourcer og kvalitet bringes i spil i forhold til brugerens valg.

Det er klart, at de fleste bibliotekssystemer er en smart online udgave af det traditionelle kortkatalog, som er optimeret til det formål at lokalisere og bestille materialer. Af samme grund vil brugertests typisk fokusere på at optimere denne proces. Derfor kan vi også se, at der over årene er kommet flere og flere søgefelter på forsiden af bibliotek.dk, som tillader større og større præcision tidligt i interfacet, og det giver god mening, da systemet netop skal understøtte lokalisering af kendt materiale, – en brug, som også undersøges fra f.eks. Californien³ bekræfter. Her siges der direkte: *”The current Library Catalogue is poorly designed for the tasks of finding, discovering, and selecting the growing set of available resources... it is best at locating and obtaining a known item”*. Vores feltstudier viste også denne opførsel, men fik kvalificeret brugerens opførsel, nemlig at materiale identificeres ud fra f.eks. Google eller Amazon, før det bestilles. Det er derfor klart, at mange Google-brugere også er biblioteksbrugere.

En anden ting, som vi fik ud af at undersøge, hvordan brugerne finder frem til information, er viden om, hvordan tillid hænger sammen med deres faglige netværk. Er man forsker, har man tillid til sine medforskere på tværs af kloden, og er man studerende, har man især tillid til sin vejleder. Disse sociale konstruktioner er centrale at indbygge i et system, som skal levere information med høj troværdighed. Et system, der giver en tungere vægt til materiale, som relaterer sig til den af vejlederen anbefalede litteratur, vil ganske givet opleves mere relevant af de studerende.

Et helt afgørende element i at finde litteratur er også at se på referencer til og fra litteraturen. Det er et element, som slet ikke er afspejlet i de danske bibliotekers systemer. Når man ser på, hvor meget denne semantik betyder for brugerne, virker meget arbejde med at fin-tune interfaces pludselig irrelevant. En rationel fokusering af bibliotekernes ressourcer ville helt klart betyde, at vi fik forhandlet ret til at bruge eksempelvis citationsindekser i de forskellige søgesystemer.

Når bibliotek.dk i øjeblikket kritiseres så kraftigt, er det fordi nogle biblioteksfolks og brugeres forventninger til online biblioteket grundlægges andre steder på nettet, hvor man kan se, at it-systemer også kan understøtte eksplorativ søgeadfærd. Forsøgene i bibliotek.dk har været at arbejde med emneord – men dette er kun en lillebitte og relativt uvæsentlig del af de store muligheder, der er for at understøtte det eksplorative.

Støtte til valg af materiale

Resultatet af en søgestreng er traditionelt set en liste over materiale, som på den ene eller anden måde matcher søgestrengen. Det er klart, at jo større mængde materiale, der søges i, jo vigtigere bliver det at sikre, at brugeren gives rigtig god hjælp til at udvælge det, som er relevant.

I analysen af søgeresultatet er det igen relevant at skelne mellem den verifikative og den eksplorative tilgang til søgning. I ingen af tilfældene er brugeren villig til at kigge mange siders søgeresultater igennem. Sorterer vi søgeresultatet efter årstal eller anskaffelsesår, vil

det give mening for nogle brugere, mens det for andre vil virke meningsløst og helt irrelevant. Af den grund arbejder vi med at rangordne efter relevans.

Man kan med rette spørge, hvad der definerer relevans. I en tidligere artikel om SUMMA skrev vi⁴: ”I SUMMA bruger vi ordet ”relevans” til vores rangordning. Men hvad er relevans? Vi ser som udgangspunkt, at relevans er et produkt af tre faktorer: Hvor godt matcher posten en søgning, hvor god er kvaliteten af det materiale, som repræsenteres af posten og endelig, hvor godt matcher materialet brugerens behov?”

Relevans er altså et relativt begreb, som afhænger af personen og af sammenhængen. Men at kunne give et meningsfuldt svar bliver vigtigere og vigtigere, efterhånden som mængden af materiale, som man opererer på, vokser. En alfabetisk eller kronologisk liste giver mening, når der er 25 svar, men giver ikke mening, når der er 5.000 svar. Da det ikke er en farbar strategi at lægge den byrde, det er at reducere søgeresultatet til 25 eller færre hits på brugeren, er konsekvensen at arbejde aktivt med en relevans-rangordning i søgeresultatet. Desuden betragter vi i arbejdet med SUMMA ikke søgeresultatet som en simpel liste – det giver større mening at betragte søgeresultatet som en informationsstruktur, der indeholder en liste og nogle interaktionsmuligheder, som lader brugeren omstrukturere listen, begrænse listens omfang, etc.

Det er i øvrigt værd at bemærke, at så snart vi forlader princippet om, at et søgeresultat er en simpel liste sorteret efter år eller forfatter, går vi

Når bibliotek.dk i øjeblikket kritiseres så kraftigt, er det fordi nogle biblioteksfolks og brugeres forventninger til online biblioteket grundlægges andre steder på nettet, hvor man kan se, at it-systemer også kan understøtte eksplorativ søgeadfærd.

³ *The University of California Libraries: Final Report* Dec. 2005 Bibliographic Services Task Force set 26/3 2007 på <http://libraries.universityofcalifornia.edu/sopag/BSTF/Final.pdf>

⁴ *Summa – et bud på fremtidens søgesystem*. Af Birte Christensen-Dalsgaard. DF Revy Årg. 29, nr. 8, december 2006, s. 6-8, 10-11

Lad os se på brugeradfærd og brugerforventninger og ud fra denne basis på, hvordan vores strategi kan realiseres.

bevidst over til en rangordning, hvis algoritmiske virkemåde reelt er uigennemskuelig for brugeren. I Google ved de fleste godt nok, at en række parametre (f.eks. match med queryen og antal indgående links til websitet) er afgørende for, hvor højt det kommer i søgeresultatet. Men ingen (udover Googles ingeniører) kan redegøre for, hvorfor et website ligger som nr. 7 og et andet som nr. 8 i søgeresultatet. Det interessante er, at brugeren ikke behøver at kunne gennemskue algoritmen for at være trykke ved at bruge systemet – så længe relevansrangordningen virker anvendelig i langt de fleste brugstilfælde.

Men hermed er ikke sagt, at vi som systemdesignere er tilfredse. Arbejdet med relevans i SUMMAS søgeresultater er slet ikke færdigt – men vi er allerede nået et nødvendigt stykke hen ad vejen. For yderligere at understøtte den eksplorative søgning er der brug for materiale og informationer, som i dag ikke er en del af bibliotekskatalogen. Det er nødvendigt at vide noget om niveauet af en bog – er den for eksperter, eller kan den læses af en gymnasieelev? Det kan vi f.eks. sige noget om, hvis vi har information om, hvilke biblioteker der har bogen stående, som gjort af OCLC (de kalder det "audience level"). Det vil være en fordel med tilhørende information, som siger noget om indholdet, og det vil være rigtig godt at vide, hvordan andre ser på bogen. Er den klar i sin fremstilling, eller indeholder den mange illustrationer, som kan inspirere til en

grafisk fremstilling af resultater? På Statsbiblioteket har vi desuden en strategi om "digital fremskudt betjening", hvor vi meget gerne ser vores søgefelt indlagt i relevante omgivelser, som f.eks. universitetets e-læringssystem. I den forbindelse kan vi arbejde med højere relevans i søgeresultaterne ved, at vi kender til brugermassen og den litteratur, som f.eks. står på semesterhylderne. Vi får pludselig rigtig meget information, som kan bruges i en efterfølgende rangordning.

Da vores system er gearret til at arbejde med relevans, er det ikke så meget en diskussion af, om vi skal gøre det, men snarere en biblioteksfaglig og usabilityfaglig diskussion af, hvordan vi bruger data til relevansrangordning. Folkebibliotekerne kommer også til at benytte SUMMA til deres lokale bibliotekspræsentationer. For deres brugere vil man atter kunne forestille sig datagrundlag, som kan gøre de lokale præsentationer bedre målrettet til deres brugere.

I både den eksplorative og verificative fase vil brugeren være interesseret i at præcisere sin søgning. F.eks. bliver brugeren klar over, at det er en bestemt materialetype, vedkommende er interesseret i – men brugeren kan ikke altid på forhånd med mening formulere, om det er den ene eller den anden materialetype. Ved at flytte disse valg et trin hen i søgeprocessen og præsentere mulighederne ved siden af søgeresultatet sikrer vi os, at brugeren kun kan vælge ting, der giver mening

i forhold til den opgave, han er i gang med. Brugeren kan f.eks. kun vælge de materialetyper, som er indeholdt i den aktuelle søgning, og bliver således ikke på baggrund af dette søgekriterium ramt af 0-hit-sider.

Med sådan et design understøtter vi især den eksplorative tilgang. Man kan kalde det motiverende design, hvor brugeren præsenteres for informationer og muligheder på tidspunkter, hvor systemet kan identificere, at disse sandsynligvis er relevante for brugeren, frem for at alle muligheder præsenteres, før vi ved noget som helst om brugerens behov og adfærd.

Ingen søgesystemer er gode nok

Det skal slutteligt siges, at ingen bibliotekssøgesystemer endnu har leveret en relevansrangordning, som vi synes er tilfredsstillende – og det er derfor, at vores arbejde med SUMMA og relevansbegrebet er meget højt prioriteret på Statsbiblioteket. Vi vil meget gerne diskutere, hvordan vi kan tilpasse relevansalgoritmer fremadrettet, og vi vil meget gerne samarbejde med institutioner, virksomheder og brugere, der kan levere data, der kan bidrage til øget relevans i søgeresultaterne. Vores rettesnor vil hele tiden være: Lad os se på brugeradfærd og brugerforventninger og ud fra denne basis på, hvordan vores strategi kan realiseres.

Valg til formandskabet i LSF

Er du leder eller enebibliotekar og vil du være med i et biblioteksfagligt netværk og få indflydelse på de biblioteks-politiske beslutninger?

LSF er et biblioteksfagligt og bibliotekspolitisk forum for biblioteksledere fra de mindre offentlige eller offentligt støttede special- og forskningsbiblioteker. LSF udpeger medlemmer til Biblioteksrådet, Biblioteksfagligt udvalg om bibliotek.dk, DBC brugerudvalg, DEFF licensgrupper mm.

Formandskabet indkalder forslag til kandidater for en ny periode på 2 år.

En række fagområder er p.t. ikke repræsenteret i formandskabet (f.eks. sundhedsområdet, sociale højskoler, handelsskoler samt en række universitetsinstitutter), så herfra vil kandidater være særligt velkomne – men enhver biblioteksleder/enebibliotekar inden for LSF kan stille op.

Interesserede kandidater kan henvende sig til **Ditte Jessing** (formand) ditte.jessing@karch.dk eller tlf 32686801 og høre nærmere om aktivitetsniveau og virksomhed i 2007.

Forslag til kandidater skal ske skriftligt til: ditte.jessing@karch.dk senest 30. april 2007.

NYE MEDLEMMER – APRIL 2007

Jens Chr. Hjørne
Statsbiblioteket

Lone Ømann
Det Kongelige Bibliotek

Jesper Chr. Mørch
Det Kongelige Bibliotek

Thomas Skov Jensen
Danmarks Tekniske Videncenter

Mogens Kragssig Jensen
Syddansk Universitetsbibliotek

Leif Hansen
CBS Library

Kirsten Bisgaard
Forsvarsakademiets Informationservice

Pia Vang Hansen

Anders Vestergaard

Heidi Dahl

Dyveke Reckweg Sijm

Pernille Grøngaard

Giver flere abonnementskilder flere abonnementsproblemer?

EBSCO gør abonnementsstyrelsen mere simpel og effektiv fra bestilling til fornyelse. Som en og samme leverandør af trykte og elektroniske tidsskrifter, e-bøger og databaseabonnementer kan EBSCO håndtere al bestilling og utallige adgangsdetaljer på jeres vegne. EBSCO kan lave detaljerede fakturaer, der forenkler budgetlægningen samt generere kundetilpassede statistikker til brug for analyse og udvikling af jeres beholdning af tidsskrifter.

Vores veletablerede service sparer biblioteket både personale- og økonomiske resurser ved at eliminere behovet for at kommunikere med forlagene. Fra behandlingen af almindelige tidsskriftabonnementer til større opgaver som elektronisk adgang kan EBSCO levere realistiske og nyttige løsninger.

Med vores ekspertise kan vi hjælpe jer. Kontakt EBSCO i dag.

Anna Lundén, salgschef ; tlf: +46 (0)73-663 02 41
e-post: alunden@ebSCO.com

EBSCO
INFORMATION SERVICES

www.ebsco.com

Innovation og kreativitet

Strøtanker fra DFs Vinterinternatmøde 2007

Af Pernille Grøngaard

Jeg er en af de studerende fra Danmarks Biblioteksskole, der var så heldig at få en friplads til DF's vinterinternatmøde i februar/marts. Helt vederlagsfrit er det imidlertid ikke, da min adgangsbillet består i, kort at gengive mine indtryk og oplevelser om konferencen i en artikel til DF Revy. Det gør jeg nu med glæde, for det var en konference, der begejstrede mig fra det øjeblik, jeg satte min fod på Klarskovgaard ved Korsør og blev vel modtaget, til jeg fagligt og åndeligt beriget forlod stedet den efterfølgende eftermiddag.

Pernille Grøngaard
Bachelor studerende
DB, Aalborg
gronggaard@tdcadsl.dk

Temaet for konferencen var "Innovation og Kreativitet" i bred forstand, og med fokus på ledelse og medarbejdere. DF havde fået sammensat et inspirerende og afvekslende program, der kom godt omkring temaet, godt akkompagneret af en række engagerede og veloplagte foredragsholdere.

Som nyudnævnt rektor for Danmarks Biblioteksskole og tidligere direktør for Knowledge Lab på Syddansk Universitet, åbnede Lars Qvortrup konferencen. Han var således den første af flere foredragsholdere, der fik mulighed for at rive flere af os ud af den fejlagtige antagelse om, at innovation og kreativitet er begreber, der kan bruges i flæng. Kreativitet skal forstås som en ressource, og innovation som det produkt eller den ydelse, der opstår på baggrund af kreativiteten. Med reference til den amerikanske økonomiprofessor, Richard Florida, definerede Lars Qvortrup kreativitet som en størrelse, der i "al sin enkelthed" blandt andet opstår på baggrund af

selsikkerhed, risikovillighed, en indre motivation, disciplin, fokus, sved og blod. Sådan! Eller sagt på en anden måde, så opstår de kreative løsninger, når stoffet er svært. Den del er værd at huske på, næste gang vi står overfor, hvad der forekommer os som en helt uoverskuelig arbejdsopgave.

Begrebsafklaret og kreativitetsparate mærkede vi senere på vores egen krop, hvad det vil sige at være kreativ. Jesper Vej, der er konsulent ved Sejper1/Dieu, stod for konferencens mere praktiske indslag, og efter en entusiastisk, energisk og showpræget gennemgang af både definition og formål med innovation og kreativitet, blev konferencedeltagerne kastet ud i associationens svære kunst. Adspurgt forinden, ville jeg ikke have anset det for muligt, at udtænke et helt nyt bibliotekskoncept på baggrund af primitive tegninger af en bussemand, et halstørklæde, et par hænder etc., men det lykkedes ikke desto mindre... og endda efter mindre end et kvarters gruppearbejde! For som Jesper Vej også gjorde opmærksom på, så er kreativitet i lige så høj grad et spørgsmål om systematisk at kunne bryde med vanetænkning, som det er hårdt arbejde.

En vigtig forudsætning for at opnå kreativitet og innovation i en virksomhed er, ifølge arkitekt Gitte Andersen, at man formår at lave en kobling mellem mennesker og de fysiske rammer. Der

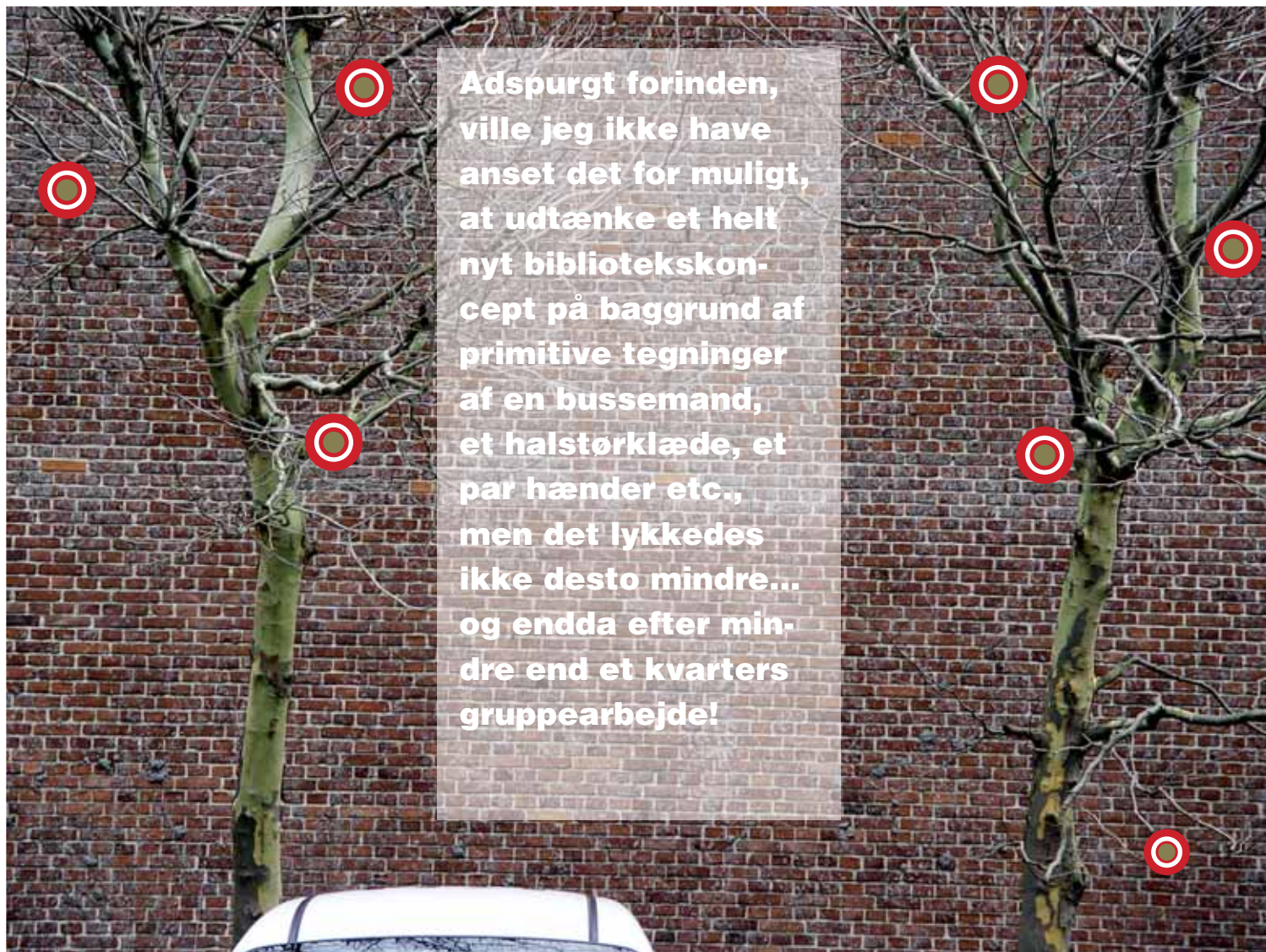
skal være rum med plads til mangfoldighed for at kunne skabe værdiforøgelse, og folk skal i højere grad vænne sig til at gøre ting i fællesskab. Det kan gøres på flere måder, og en af de virksomheder, der har taget konceptet til sig, er Coloplast, der i en mere ekstrem form havde udtænkt en "medarbejder-tænk tank", udformet som en gigantisk, formstøbt blære. Det kan vi godt grine lidt af, men ikke desto mindre er det et faktum, at Coloplast hører til blandt Danmarks mest succesfulde foretagender. Om det så lige netop skyldes den store gule blære, de personligt numsestøbte plasticstole eller en helt tredje faktor, skal jeg ikke gøre mig klog på.

Hjerneforsker, Peter Lund Madsen, der afsluttede konferencen med sit underholdende one-mansshow om "Hjernen og Kreativiteten", hældte imidlertid mere til den opfattelse, at de fysiske rammer ikke betyder det store, men at de gode ideer derimod kommer, når vi "glor ud i luften og ikke laver noget". Den del er nok værd at huske på, når vi på vores arbejdsplads møder kollegaer, der sidder bag skrivebordet og tilsyneladende kigger tomt ud i luften.

Innovation og kreativitet er således de allestedsnærværende nøgleord for bibliotekerne i dag. At det ikke bare er teoretiske begreber på et stykke papir, men noget, der rent faktisk kan omsættes i praksis, demonstrerede Bo Hvass

En af de virksomheder, der har taget konceptet til sig, er Coloplast, der i en mere ekstrem form havde udtænkt en "medarbejder-tænk tank", udformet som en gigantisk, formstøbt blære.

Adspurgt forinden, ville jeg ikke have anset det for muligt, at udtænke et helt nyt bibliotekskoncept på baggrund af primitive tegninger af en bussemand, et halstørklæde, et par hænder etc., men det lykkedes ikke desto mindre... og endda efter mindre end et kvarters gruppearbejde!

Pedersen, der er udviklingskonsulent på Aalborg Universitets Bibliotek, for os. På det tidspunkt af konferencen, var det, i hvert fald for mit vedkommende, kærkomment at få demonstreret, hvordan man på baggrund af en målrettet indsats, og hvor både de fysiske og psykiske rammer var tænkt ind, havde formået at skabe en innovativ arbejdsplads med gode betingelser for fortsat udvikling.

Vi skal handle, være aktive, fremadrettede, kreative og på den baggrund innovere, og det er ikke små krav, der stilles til bibliotekerne, hvis de skal forvente at overleve i kampen mod de øvrige vidensudbydere i dag – eller truslen fra ”det store grimme internet”, som Norman Wiseman fra JISC så ærligt udtalte det.

Som studerende og kommende bachelor til sommer, er jeg imidlertid ikke så bange for, at det er en opgave, bibliotekerne ikke kan løfte. Jeg kan nemlig fuldt ud tilslutte mig Norman Wisemans meget charmerende udsagn om, at bibliotekarerne er ”the body of knowledge”, og det skal vi fortsat blive ved med at udnytte. Peter Lund Madsen gik endda et skridt længere, ved at erklære os for at være nøglen til artens overlevelse. Det er jo ord, der varmer i en lille bibliotekarstuderendes hjerte.

”Vi går baglæns ind i fremtiden med blikket vendt mod 1950”. Det var de dejligt provokerende ord fra professor Anders Drejer fra Aarhus School of Business. Men jeg kan berolige dig, Anders. Vi har vendt os, blikket er stift rettet mod fremtiden – og vi har fart på!

Vi skal handle, være aktive, fremadrettede, kreative og på den baggrund innovere, og det er ikke små krav, der stilles til bibliotekerne, hvis de skal forvente at overleve i kampen mod de øvrige vidensudbydere...

Anmeldelse af "Krigeren, borgeren og taberen"

Af Ole V. G. Olesen

På vegne af DB's læseklub

Efter gennemlæsning af *Krigeren, borgeren og taberen* melder der sig en undren hos undertegnede. Hvad vil denne bog? Hvad nyt tilføjer den vores viden om samfundet? Den beskriver tre idealtyper, som alle er mere eller mindre aktive i ethvert menneske: Krigeren, der ofrer sig for sagen, Borgeren der hellere skifter mening end ofrer sig, og Taberen, der mener, at de andre har ofret ham. Disse tre idealtyper har en meget lang historie, meget længere end vores velfærds-samfund. Men hvad er der sket siden Danmark begyndte at skabe et samfundssystem, der sigter på at skabe lighed i befolkningen, snarere end at tilskynde til ulighed?

Thyssen og Dahl taler om det velfærdspolitiske kompleks; *"Utopien om massedemokratiet med ansvarlige borgere er, som så mange andre utopier, endt i sin modsætning."* Hermed menes, at velfærdssystemet har en iboende konstruktionsfejl - i forsøget på at tage hånd om og beskytte samfundets udsatte, er man med til at producere flere tabere, der iskoldt kalkulerer i at udnytte det offentlige ydelser ved at drive plat på lidelser, de ikke har. Dette ville ikke være en kompleks mekanisme, såfremt velfærdsstaten var udstyret med foranstaltninger, der forebyggede dette fænomen, men her er det logikken ifølge

forfatterne tager en uhensigtsmæssig drejning; i stedet for at begrænse antallet af snyltende tabere, tilskynder velfærdsstaten i hele sin struktur til at producere flere tabere. Det er nemlig økonomisk lukrativt for staten at anerkende inkompetence, det skaber arbejde og produktivitet. Læger får mere arbejde jo flere syge, altså stiger antallet af sygdomme og sygdomsramte, socialarbejderne får mere arbejde, når de nye syge mister deres arbejde, ethvert medicinsk produkt, der blot har en begrænset virkning, skal i produktion (for andet kan staten ikke tillade), et handicappet skolebarn har hjælpere og pædagoger for at følge undervisningen på lige fod med andre osv. osv.

Vi har jo hørt ovenstående melodi så mange gange. Selvom Thyssen og Dahl fremhæver Marx, som en fornem kriger, er der stadigvæk en slet skjult højreorienteret dagsorden i denne bog. Marx er en fornem kriger, fordi han kæmper for sagen og proletarerne ligeså, fordi de havde en sag at kæmpe for. Forfatterens pointe er implicit, at den kamp er slut og eksplicit at et nyt proletariet er opstået. Det gamle proletariet var det arbejdende proletariet, det nye proletariet er det arbejdsløse proletariet. Disse nye arbejdsløse proletarer har ikke mulighed for at skabe internatio-

nal solidaritet, for deres livsgrundlag, velfærdsstaten, er nationalt. Derfor er der i kølvandet på velfærdsstatens oprettelse opstået det, forfatterne betegner som de ultimative taberpartier: De nationalsocialistiske. Overalt på det Europæiske kontinent er der opstået partier, der opdigner til fremmedfrygt og social, national indignation. De henter deres stemmegrundlag i de mest konkurrenceskræmte og ufaglærte dele af befolkningen. Og den tanke må egentlig siges at være det mest relevante bidrag fra denne bog. Resten er en meget let genkendelig kritik af velfærdsstaten, som allerede Villy Sørensen i 1959 fremførte i *Digtere og dæmoner*. Villy Sørensen brugte otte sider. Thyssen og Dahl bruger 243. Men forsiden er meget pæn.

DB's læseklub er et BISK initiativ, hvor ansatte og studerende ved Danmarks Biblioteksskole et par gange i semesteret mødes og diskuterer et udvalgt værk.

www.dbstud.dk/laeseklub/

Reference

Krigeren, borgeren og taberen / af Ole Thyssen, Henrik Dahl. - 2. oplag. - [Kbh.] : Gyldendal, 2006. - 243 sider.

DF Revy Kort nyt

Mail med presseklip

Hver uge udsender Bibliotekarforbundet & Danmarks Forskningsbiblioteksforening i fællesskab en mail med presseklip omhandlende "Forskning & Uddannelse".

Der klippes fra Berlingske Tidende, Politiken, Information, Jyllands- Posten, Weekendavisen, Kristeligt Dagblad, Børsen og MetroX-press.

Følg med i aktuelle emner, tilmeld dig her:

www.bf.dk/forskningsbib

Google Scholar høster nu også i Den Danske Forskningsdatabase

Den Danske Forskningsdatabase har indledt et samarbejde med søgeportalen Google Scholar, og man kan nu finde danske forskningsresultater begge steder. Det er vigtigt at dansk forskning synliggøres både i ind- og udland. Google Scholar kommer til at fungere som en ekstra indgang til databasen og på den måde åbnes der for en gruppe brugere, som ikke kender DDF i forvejen.

"Med det nye samarbejde bliver dansk forskning mere synlig, både i ind- og udland. Det er vigtigt, for i en globaliseret tid konkurrerer Danmark på viden og på evnen til at finde den rette ..."

Overblik over hvad der forskes i inden for forskellige fagområder kan udnyttes direkte i både forskningsmiljøerne, industrien og den offentlige forskningsplanlægning og med det nye samarbejde sættes der samtidig på bedre kvalitet for bl.a. søgefunktionerne ved at koordinere og indeksere de indsamlede data med væsentlig højere præcision og konsistens end hidtil.

Enkelte formater kan dog endnu ikke høstes fra DDF (bogkapitler, conferenceindlæg, working papers, tv- og radioindlæg bl.a.) og vil derfor heller ikke være at finde i Google Scholar.

Bayerischen Statsbibliothek

har som det første tyske bibliotek startet samarbejde med Google omkring indscanning af bøger til portalen Google Book Search.

Omkring 1 mil. licensfri værker fra den historiske specialsamling vil blive digitaliseret – heriblandt værker af Goethe, Schiller og Brd. Grimm. Udover de tysksprogede værker har samlingen også licensfri værker på andre europæiske sprog. *"Samlingerne fra Bayerische Statsbibliothek bliver bogstavelig talt åbnet for hele verden. Det er en fascinerende udfordring at forestille sig at den store tyske litteraturtradition stillet til rådighed for enhver..."* udtaler Rolf Griebel, adm. Direktør for biblioteket.

Læs mere her:

www.heise.de/newsticker/meldung/86291

<http://books.google.de/>

MAJ	09. - 12.	CBS, København	Strategy, Focus, Services. EBSLG Joint Conference & Regional meeting. http://uk.cbs.dk/forskning_viden/konferencer/cph2007/menu/programme_theme
	21. - 25.	London, UK	Digital Futures: from digitization to delivery. King's College London. www.kdcs.kcl.ac.uk/digifutures
	22. - 24.	Prag, Tjekkiet	INFORUM 2007. The 13th Annual Conference on electronic information resources. www.inforum.cz/en
	31. - 01.	Hindsgavl	Fjernlånskonference. Forum for fjernlån. www.dfdk.dk/arrangementer_df.php
JUNI	10. - 12.	Århus	Elevations – The Networking Library. international “Halmstad-conference. www.elevations.dk
	11. - 15.	Reykholt, Island	6. Nordisk sommerskole om informasjonskompetanse. www.nordinfolit.org/default.asp?cid=761&nid=
	13. - 15.	Wien, Østrig	11th International Conference on Electronic Publishing. ELPUB. www.elpub.net/
	13. - 16.	Uppsala, Sverige	Added Value for E-theses. ETD2007 – 10th International Symposium on Electronic Theses and Dissertations. http://epc.uu.se/ETD2007/
	18. - 19.	Stockholm, Sverige	The human side of IT. 13. NORD I&D Conference. http://nordiod2007.sfis.nu/
	21. - 27.	Washington D.C., USA	2007 ALA Annual Conference. www.ala.org/ala/eventsandconferencesb/annual/2007a/home.htm
	25. - 27.	Madrid, Spanien	11th ISSI Conference. http://issi2007.cindoc.csic.es/
JULI	3. - 6.	Warszawa, Polen	European integration: Conditions and challenges for libraries. LIBER 36th Annual Conference. http://liber2007.buw.uw.edu.pl/
	23. - 27.	Amsterdam, Holland	SIGIR'07. The 30th Annual International ACM SIGIR Conference. www.sigir2007.org/
AUGUST	13. - 16.	Borås, Sverige	Featuring the Future. 6th International Conference on Conceptions of Library and Information Science. www.hb.se/colis/
	14. - 16.	Dakar, Senegal	Managing Technologies and Library Automated Systems in Developing Countries: Open Source VS Commercial Options. IFLA Satellite Pre-Conference 2007. www.ifla.org/IV/ifla73/satellite10call-en.htm

Fra Baglinjen

Brugerinddragelse kan føre til vidt forskellige konklusioner

Der er efterhånden bred enighed om, at brugerinddragelse er et essentielt led i skabelsen af ethvert godt formidlingsprodukt.

Men blot fordi vi inddrager brugerne i designprocessen, betyder det ikke, at vores produkt bliver succesfuldt. En lang række faktorer påvirker nemlig, hvordan brugernes input omsættes til et konkret produkt.

Strategi og målgruppe

En væsentlig faktor er formidlings- og forretningsstrategien – og den kan være meget forskellig selv indenfor den lille verden, som bibliotekerne befinder sig i. Strategien omfatter som regel - bevidst eller ubevidst en målgruppe eller en idé om hvilken brugersituation, man vil fremme. Strategien kan f.eks. være at understøtte brugerne mest effektivt i at bestille et materiale, som de allerede kender til. En anden strategi kan være at inspirere brugere, der ikke på forhånd ved, hvad de vil bestille til at finde noget interessant. De to strategier vil sandsynligvis resultere i to vidt forskellige interfaces.

Teknologiske muligheder

De teknologiske muligheder er en anden faktor, der påvirker vores fortolkning af brugernes input. Iagttag vi f.eks., at brugerne laver mange trykfejl, når de søger, vil vores kendskab og evne til at mestre forskellige teknologier have stor indvirkning på den måde, vi adresserer brugernes problem på. En lavteknologisk løsning kan være at bringe hjælpetekster, der husker brugeren på, at han kan have stavet forkert. En mere teknologisk avanceret løsning kan være at analysere på brugerens input og ud fra analysen tilbyde kontekstafhængig hjælp. Kan systemet f.eks. identificere, at brugeren har skrevet sit ord på engelsk, kan det fortælle brugeren, at han kun kan søge på dansk. Et endnu mere avanceret system

kan selv rette stavfejl eller oversætte ordet til dansk og dermed foreslå brugeren et konkret alternativ. Samme brugerobservation resulterer altså i noget vidt forskelligt, hvis vi har rådighed over forskellige teknologier.

Tendenser i samfundet

En tredje faktor er at se på megatrends inden for den samfundsmæssige kontekst vi opererer i. I øjeblikket ser vi f.eks. en stigende tendens til, at brugerne selv styrer organiseringen af information og meget aktivt påvirker den information, der lægges ud på nettet. Mange brugere er endnu ikke selv bevidste om denne tendens, – men som it-designere og formidlere kan vi iagttage fænomenet og være proaktive ved at lave et system, der er gearret til det stigende behov.

Egen faglighed

Endelig spiller ens egen faglighed en stor rolle for fortolkningen af brugerinput. Er man vant til at se verden på en bestemt måde, vil ens fortolkning af brugernes input naturligt gå i en bestemt retning. Af denne grund taler vi for tiden om vigtigheden af at samarbejde med andre miljøer. Det kan være med til at sikre, at vi ikke sidder fast i løsninger og tankegange, der ikke holder på lang sigt. Innovation finder ofte sted, når forskellige fagligheder mødes.

Helhedsforståelse af godt design

Godt it-design frembringes således ikke kun ved at spørge brugeren om, hvad de vil have, men er en sammensmeltning af brugerforståelse, strategiforståelse, teknologiforståelse, fremsynethed og sidst men ikke mindst – en forståelse af ens egen fagligheds muligheder og begrænsninger.

Jens Hofman Hansen
Usabilitykonsulent, Statsbiblioteket
jhh@statsbiblioteket.dk